

Начало > Семейноправни въпроси и наследство > Родителска отговорност — родителски права и право на лични отношения с детето
Родителска отговорност — родителски права и право на лични отношения с детето

Естония

1 Какво на практика означава правният термин „родителска отговорност“? Какви са правата и задълженията на носителя на родителска отговорност?

Родителската отговорност означава упражняване на родителските права върху малолетно или непълнолетно дете, което включва задължението и правото на родителя да се грижи за детето. Родителската отговорност включва правото да се полагат грижи за личността на детето (*упражняване на родителски права върху личността*), правото да се управлява имуществото на детето (*упражняване на родителски права върху имуществото*) и правото да се вземат решения по въпроси, свързани с детето. Упражняването на родителските права върху имуществото включва правото и задължението да се управлява имуществото на детето, както и да се представлява детето. Това не изключва правото на детето да управлява самостоятелно имуществото си в предвидените от закона случаи.

Даден родител има правомощия за вземане на решения по отношение на своето малолетно или непълнолетно дете, което включва правото да взема решения по ежедневни въпроси (обикновено свързани с полагането на грижа), касаещи детето. По правило вземането на решения по ежедневни въпроси означава честото вземане на обичайни решения, които нямат трайно въздействие върху развитието на детето. В допълнение към правомощията за вземане на решения даден родител, който разполага с правото на упражняване на родителските права, има и право на представителство по отношение на своето малолетно или непълнолетно дете. Родители, на които е предоставено съвместно да упражняват родителските права, имат право на съвместно представителство.

И двамата родители имат право на лични отношения със своите деца, което означава задължението и правото и на двамата родители да поддържат пряк контакт с децата си. Правото на лични отношения с децата им не зависи от упражняването на родителските права. Родителите имат също така задължение за издръжка по отношение на своите малолетни или непълнолетни деца.

2 Като общо правило, кой носи родителска отговорност за детето?

Взаимните права и задължения на родители и деца произтичат от родствените връзки, които се установяват съгласно предвидената в закона процедура. Жената, която ражда детето, е неговата майка. Мъжът, от когото е заченото детето, е неговият баща. Счита се, че дете е заченото от мъжа, който е имал брак с майката на детето към момента на неговото раждане, който е признан бащинството или чието бащинство е установено от съда.

Родители, които са сключили брак помежду си, имат съвместна родителска отговорност, т.е. родителските права върху техните деца. Ако родителите на дете не са сключили брак помежду си към момента на неговото раждане, те носят съвместна родителска отговорност, освен ако при подаване на декларациите за намерение относно признаването на бащинство или майчинство не са изразили желанието си родителската отговорност да се упражнява само от единия родител.

Ако нито единият от родителите на малолетно или непълнолетно дете няма правото на представителство или ако не е възможно да се установи произходът на детето, на последното се назначава законен настойник. В този случай упражняването на родителските права се полага на законния настойник. Задължението на законния настойник е да осигурява възпитанието и развитието на детето, както и защитата на неговите лични и имуществени интереси.

Законен настойник може да бъде пълнолетно физическо лице с пълна юридическа дееспособност (напр. роднина на детето или трето лице) или юридическо лице (дружество или орган на местното управление). Дадено юридическо лице се назначава за законен настойник, ако не може да бъде намерено подходящо физическо лице или ако родител е посочил в завещание или договор за наследство, че за законен настойник следва да бъде назначено юридическо лице. Юридическото лице е задължено да търси систематично настойници, които са физически лица, за лицата, които се намират под неговото настойничество, и да предоставя съвет и обучение на такива настойници.

До назначаването на законен настойник задълженията на настойниците се изпълняват временно от селската община или от градската управа по вписаното в регистъра на населението местопребиваване на детето, при условие че са изпълнени предпоставките за учредяване на настойничество. При изпълнение на задълженията на настойник селската община или градската управа имат правата и задълженията на законен настойник.

3 Ако родителите не са в състояние или не желаят да упражняват родителска отговорност за детето си, може ли друго лице да бъде назначено на тяхно място?

Ако родителите не са в състояние или не желаят да упражняват родителската отговорност по отношение на дете, те могат да се съгласят да дадат детето за осиновяване. Съгласието на родител за осиновяване няма да влезе в сила преди да са минали осем седмици от раждането на детето, а молба за осиновяване не може да бъде подадена в съда преди влизането в сила на съгласието на родител. Със съгласието на родител детето може да бъде оставено на грижите на лицето, което желае да го осинови, преди влизането в сила на съгласието за даване на детето за осиновяване.

Ако на нито един от родителите на малолетно или непълнолетно дете не е предоставено правото на представителство или не е възможно да се установи произхода на дете, съдът се произнася относно назначаването на законен настойник по собствена инициатива или въз основа на молба, подадена от селска община или градска управа или от заинтересовано лице.

4 Ако родителите се разведат или се разделят, как се решава въпросът за родителската отговорност за в бъдеще?

Ако родителите са разведени или са разделени, те трябва да решат как да уредят бъдещи въпроси, свързани с упражняването на родителските права. Родители, на които е предоставено упражняването на родителските права, могат да се споразумеят за договореностите във връзка с упражняване на правото им на съвместно представителство. Промяна в договореностите за упражняване на родителските права обаче, включително прекратяването на съвместното упражняване на правата, може да се извърши единствено по съдебен ред.

Всеки родител има правото да поиска от съда в рамките на производство, образувано въз основа на подадена молба, упражняването на родителските права върху детето да му бъде прехвърлено частично или изцяло. Съдът може да се произнесе по спор за упражняване на родителските права и в рамките на исково производство, ако това се изисква във връзка с развод или плащането на издръжка.

5 Ако родителите сключат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви формалности трябва да се спазят, за да стане споразумението правнообвързващо?

Родители, които упражняват родителски права, могат свободно да договорят съвместното упражняване на правата. Промяната в договореностите за упражняване на родителските права обаче, включително прекратяването на съвместното упражняване на правата, са възможни единствено по съдебен ред. Въпроси, свързани с упражняването на родителските права, се решават и се определят от съда по правно обвързващ начин. Когато разглеждат някой въпрос, касаещ дете, съдилищата се ръководят преди всичко от висшите интереси на детето, като вземат предвид всички обстоятелства и законния интерес на съответните лица. Споровете, възникнали във връзка с упражняването на родителските права, са семейноправни въпроси, които се разглеждат от съдилищата въз основа на подадена молба и се решават с постановяване на разпореждане. За да бъдат определени правата на родител по отношение на дете, родителят трябва да подаде молба до съд.

6 Ако родителите не могат да постигнат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви са алтернативните средства за разрешаване на спора, без да се стига до съд?

Родители, които упражняват родителски права, могат свободно да договорят съвместното упражняване на правата. Промяната в договореностите за упражняване на родителските права обаче, включително прекратяването на съвместното упражняване на правата, са възможни единствено по съдебен ред. За да постигнат съгласие, родителите могат да използват услугата за семейна медиация. Органите на местното управление могат да ги насочат към съответния доставчик на услугата. Така например родителите могат да се споразумеят сами относно процедурата за лични отношения с детето или могат да го направят с помощта на семеен медиатор, но ако споразумението бъде нарушено, те трябва да се обърнат към съда, за да получат изпълнителен инструмент (т.е. разпореждане).

При определяне на процедурата за личните отношения с детето съдилищата действат и като органи за помирение в съдебното производство, като се опитват да постигнат споразумение между родителите относно личните отношения с детето. Съдилищата изслушват страните възможно най-скоро и насочват вниманието им към възможността да използват помощта на семеен съветник, по-специално за да постигнат обща позиция относно грижата и отговорността за детето. Съдът може да спре производство, касаещо дете, при условие че спирането му няма да навреди в по-късен етап на висшите интереси на детето и ако съответните страни са готови да получат консултация по извънсъдебен ред или ако по мнение на съда спорът може да бъде решен поради други причини чрез споразумение между родителите.

7 Ако родителите стигнат до съд, по какви въпроси, свързани с детето, съдията може да постанови решение?

Компетентността на съдилищата включва въпроси, свързани с правото на лични отношения с децата, промяна в упражняването на родителските права, възстановяване на правото на упражняване на родителските права, задължението за изплащане на издръжка и промени в размера на издръжката по искане на родител.

8 Ако съдът реши единият родител да има еднолично попечителство над детето, означава ли това, че този родител може да решава всички въпроси, свързани с детето, без предварително да се консултира с другия родител?

Взаимните права и задължения на родители и деца произтичат от произхода на децата, което означава, че родителят, чийто потомък е детето, е задължен да се грижи за него. Взаимните права и задължения на родител и дете зависят от това на кого е предоставено упражняването на родителските права върху детето, т.е. ако упражняването на родителските права е предоставено само на единия родител, той може да взема решения по всички въпроси, касаещи детето, без първо да иска съгласието на другия родител.

Самостоятелното упражняване на родителските права върху дете може да бъде предоставено на родител от момента на раждането на детето, например в случаите, когато при подаване на декларациите за намерение относно признаването на бащинството родителите са изразили желанието си родителската отговорност да се упражнява само от единия родител. Единият родител може да получи правото да упражнява сам родителските права и в следните три случая.

Даден родител получава правото да упражнява сам родителските права, ако той е поискал от съда в рамките на производство, образувано въз основа на подадена молба, упражняването на родителските права върху детето да му бъде прехвърлено частично или изцяло. Обикновено даден родител иска да упражнява сам родителските права, ако родители, които упражняват съвместно родителските права, живеят разделени за постоянно или ако поради някаква друга причина не желаят повече да упражняват съвместно родителските права.

Даден родител може да упражнява сам родителските права и в случаи, когато родителите упражняват съвместно родителските права, но правото на единия родител да ги упражнява е спряно. Ако самостоятелното упражняване на родителските права върху дете, предоставено на родител въз основа на закон или съдебно решение, е спряно и няма причина да се очаква, че основанията за спирането ще престанат да съществуват, съдът предоставя упражняването на родителските права на другия родител, ако това е в съответствие с висшите интереси на детето.

Съд ще предостави упражняването на родителските права на другия родител и ако родителят, упражняващ сам родителските права, е починал или е бил лишен от тях, освен ако това не противоречи на висшите интереси на детето.

9 Ако съдът реши родителите да имат съвместно попечителство на детето, какво на практика означава това?

Ако на родители е предоставено съвместно упражняване на родителските права, те упражняват тези права по отношение на своето дете и изпълняват свързаното с това задължение на своя отговорност и единодушно, като вземат предвид цялостното благополучие на детето.

Родители, на които е предоставено съвместно упражняване на родителските права, имат също така право на съвместно представителство.

Ако родители, които упражняват съвместно родителските права, не успеят да постигнат съгласие по важен за детето въпрос, съдът може по искане от страна на родител да предостави правомощията за вземане на решение по този въпрос на единия родител. В случай на прехвърляне на правомощията за вземане на решения съдът може да ограничи тяхното упражняване или да наложи допълнителни задължения на родителя, упражняващ правомощията.

10 Към кой съд или орган трябва да се обърна, ако искам да подам молба за родителска отговорност? Какви формалности трябва да се спазят и какви документи трябва да приложа към молбата си?

По спорове, свързани с упражняването на родителските права, се произнасят окръжните съдилища. При свързан с упражняването на родителските права спор молителят трябва да подаде молба до окръжния съд за произнасяне по въпроса в рамките на производство, образувано по молбата. Молбата трябва да бъде подадена до окръжния съд по местопребиваване на детето.

В молбата трябва да се посочи името на съда, личните данни на молителя, въпросното лице и техните деца, както и да се посочи искането на молителя. Освен това в молбата трябва да се посочат фактите, като молителят трябва да изброи и представи доказателствата, с които разполага. Молбата трябва да бъде подписана от молителя или от негов представител. Ако е подписана от представител, към нея трябва да бъде приложено пълномощно или друг документ, удостоверяващ правото на представителство.

Молбата и писмените доказателства трябва да бъдат подадени в съда в писмен вид на естонски език. Ако молба, искане, жалба или възражение, подадени в съда от участник в производството, не са на естонски език, съдът ще поиска от лицето, представящо тези документи, да предостави превод до определената от съда дата.

Въпроси, включващи определянето на правата на родител по отношение на дете и режима на лични отношения с детето, т.е. въпроси, свързани с упражняването на родителските права, могат да бъдат решени в рамките на исково производство, ако това е поискано в рамките на исково производство във връзка с развода или плащането на издръжка.

11 По какъв ред се решават тези дела? Съществува ли бързо производство?

Съдилищата разглеждат въпроси относно упражняването на родителските права при подадена молба в съответствие с разпоредбите относно предявяването на искове, като вземат предвид установените различия по отношение на производствата, образувани въз основа на подадена молба (вж. Гражданския процесуален кодекс [1]).

При спешна процедура съдът може да се произнесе само по иск за издръжка, предявен от родител, който живее отделно от малолетно или непълнолетно дете. Въпросите, свързани с упражняването на родителските права, не могат да бъдат разглеждани в рамките на опростена процедура. Това обаче са въпроси, които се разглеждат въз основа на подадена молба и следователно се различават от иск, който се предявява по общия ред. Когато по отношение на даден въпрос е подадена молба, съдът сам установява фактите и събира необходимите доказателства, освен ако не е предвидено друго по закон. Съдът не е обвързан от исканията или фактите, представени от страните в рамките на производството, или от тяхната оценка на фактите, освен ако не е предвидено друго по закон. Изискванията за воденето на протоколи от заседанията и за връчване на документи също не са толкова строги. При въпроси, свързани с упражняването на родителските права, съдилищата могат също така да налагат мерки, за да уредят упражняването на родителските права или личните отношения с детето в хода на производството или за да гарантират бъдещото спазване на споразуменията.

Съдът може да прилага обезпечителни или временни мерки, ако е налице причина да смята, че неприлагането на мерките може да направи изпълнението на решението трудно или невъзможно. При семейноправен въпрос, по който се отсъжда въз основа на подадена молба, всеки съд, който разполага с териториална компетентност за приемане на мерките, може да прилага временни мерки. Такива мерки включват например връщане на детето на другия родител или спазване на задължението за законна издръжка; наред с другото, съдилищата могат да разпоредят на ответника да плати издръжката по време на производството или да предостави гаранция за спазването на задължението за плащане.

[1] Граждански процесуален кодекс (RT I 2005, 26, 197; RT I, 21.6.2014, 58). Онлайн: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide>.

12 Мога ли да получа правна помощ за покриване на разходите по производството?

Ако съдът стигне до заключение, че физическо лице не е в състояние да заплати разходите за производството поради финансовото си състояние, той може да освободи лицето напълно или частично от разходите за правна помощ и плащането на държавна такса.

13 Възможно ли е да се обжалва решение за родителска отговорност?

Решение, постановено в производство, образувано въз основа на подадена молба, представлява разпореждане, по отношение на което се прилагат разпоредбите относно разпореждания, постановени по подадени искове, освен ако не е предвидено друго по закон. Жалба срещу разпореждане относно упражняването на родителските права може да бъде подадена в съответствие с общите разпоредби, уреждащи производството по обжалване, ако жалбоподателят установи, че решението на съда от първа инстанция се основава на нарушение на законова разпоредба (например ако съдът от първа инстанция е приложил неправилно законова разпоредба на материалното или процесуалното право). По горепосочените причини касационна жалба може да бъде подадена и пред Върховния съд.

14 За изпълнението на решение относно родителската отговорност в някои случаи може да е необходимо да се подаде молба до съд или до друг орган. По какъв ред се извършва това?

Въпроси, свързани с упражняването на родителските права, се разглеждат в производство, образувано въз основа на подадена молба. При семейноправен въпрос, по който се отсъжда въз основа на подадена молба, съдът издава разпореждане, което подлежи на изпълнение от момента на влизането му в сила, освен ако не е предвидено друго по закон. Разпореждане, издадено по въпрос въз основа на подадена молба, представлява изпълнителен инструмент. В случай че длъжникът не спазва доброволно разпореждането относно упражняването на родителските права, то ще бъде изпълнено принудително в рамките на изпълнително производство въз основа на подадената от ищеца молба. За тази цел ищецът трябва да подаде молба до съдебен изпълнител, който има териториална компетентност по местопребиваването или седалището на длъжника или по мястото, където се намира имуществото на длъжника. Когато въпросът касае личните отношения с дете, съдебният изпълнител ще работи в рамките на изпълнителното производство заедно с представител на органите на местното управление по пребиваване на детето или по изключение по местопребиваване на задълженото лице, който има опит във взаимодействието с деца. Ако е необходимо, съдебният изпълнител може да предложи на органите на местното управление детето да бъде настанено временно в заведение за социално подпомагане. Ако задълженото лице възпрепятства принудителното изпълнение, то може да подлежи на имуществена санкция.

15 Какво трябва да направя, за да може решение за родителска отговорност, издадено от съд в друга държава членка, да бъде признато и изпълнено в тази държава членка?

Съгласно Регламент (ЕО) № 2201/2003 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, решение, постановено в една държава членка, се признава в друга държава членка без изискване за специални процесуални действия. Този регламент се прилага за всички държави — членки на Европейския съюз, с изключение на Дания. Решение, което се отнася до упражняването на родителската отговорност за дете, постановено в държава членка, което подлежи на изпълнение в тази държава членка и е било връчено за изпълнение, ще се изпълнява в друга държава членка, ако по молба на всяка заинтересована страна е обявено за изпълняемо в тази държава. За тази цел до съда трябва да бъде подадена молба за декларация за изпълняемост.

Съдът, до който следва да бъде подадена молбата, може да бъде намерен [тук](#).

Страна, която иска или оспорва признаване или иска декларация за изпълняемост, трябва да представи:

- копие от съдебното решение, предмет на молбата, отговарящо на условията за установяване на неговата достоверност, и
- удостоверение за решенията относно родителската отговорност.

Можете да намерите формуляра [тук](#).

Решение, отнасящо се до родителската отговорност на съпрузите, не се признава:

- ако това признаване е в очевидно противоречие с обществената политика в държавата членка, където се иска признаване, като се взема предвид най-добрият интерес на детето;
- ако то е било постановено, с изключение на неотложните случаи, без детето да получи възможност да бъде изслушано в нарушение на основните принципи на гражданския процес в държавата членка, където се иска признаване;
- ако решението е постановено при неявяване на ответник, ако на лицето, което не се е явило, не е връчен препис от исквата молба или равностоен документ своевременно и по такъв начин, че да му се даде възможност да организира защитата си, освен ако се установи, че това лице е приело решението без възражения;
- по искане на всяко лице, което претендира, че решението нарушава родителската му отговорност, ако това решение е постановено без въпросното лице да получи възможност да бъде изслушано;

д) ако решението е в противоречие с издадено по-късно решение относно родителската отговорност, постановено в държавата членка, където се иска признаване;

е) ако решението е в противоречие с издадено по-късно решение относно родителската отговорност, постановено в друга държава членка или държавата на обичайното местопребиваване на детето, която не е членка на ЕС, при условие че по-късно издаденото решение отговаря на условията за признаване в държавата членка, където се иска признаване;

или

ж) ако процедурата, предвидена в член 56 от Регламент № 2201/2003 на Съвета, не е спазена.

16 Към кой съд в тази държава членка трябва да се обърне, за да оспоря признаването на решение за родителска отговорност, постановено от съд в друга държава членка? Каква е процедурата в такива случаи?

Съдът, до който следва да бъде подадена молбата, може да бъде намерен [тук](#).

Страна, която иска или оспорва признаване или иска декларация за изпълняемост, трябва да представи:

а) копие от съдебното решение, предмет на молбата, отговарящо на условията за установяване на неговата достоверност, и

б) удостоверение за решенията относно родителската отговорност, посочени в член 39 от Регламент № 2201/2003 на Съвета.

Можете да намерите формуляра [тук](#).

17 Кое право прилага съдът в производство по родителската отговорност, когато детето или страните по делото не живеят в държавата членка на съда, или са с различно гражданство?

Съгласно естонския Закон за международното частно право [1] връзката между дете и родителите се урежда от правото на държавата по местопребиваване на детето.

Освен това Хагската конвенция от 1996 г. за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата се прилага между държавите, които са страни по Конвенцията.

Определянето на приложимото право може да е предмет и на споразумения относно правната помощ. Република Естония е подписала споразумения относно правната помощ със следните държави:

Договор за правна помощ и правни отношения между Република Естония, Република Литва и Република Латвия (1993 г.);

Споразумение за правно сътрудничество и правни отношения по граждански, семейни и наказателни дела между Република Естония и Руската федерация (1993 г.);

Споразумение за правно сътрудничество и правни отношения по граждански и наказателни дела между Република Естония и Украйна (1995 г.).

Споразумение за правно сътрудничество и правни отношения по граждански, трудови и наказателни дела между Република Естония и Република Полша (1999 г.).

Тъй като всички страни по споразуменията за правна помощ, сключени между Литва, Латвия и Полша, са също и страни и по Хагската конвенция от 1996 г., страните са решили да прилагат разпоредбите на Конвенцията при определяне на приложимото право.

[1] Закон за международното частно право (RT I 2002, 35, 217). Онлайн: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513112013009/consolide>.

Последна актуализация: 07/10/2019

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държавата-членка, отговорна за тази страница.